

Onsdagen den 5 Mars 1873.

Kammaren sammanträdde kl. 2 e. m.

Justerades fyra protokollsutdrag för den 1 dennes och protokollet för den 24 sistlidne Februari.

Upplästes Kongl. Maj:ts nådiga skrifvelse till Riksdagens Första Kammare angående Hans Kongl. Höghet Hertigens af Dalarne Nicolaus Augusts dödliga frånfälle, hvilken nådiga skrifvelse hade följande lydelse:

VI OSCAR med Guds Nåde, Sveriges, Norges, Götas och Wendes Konung, tillbjude Eder, Gode Herrar och Svenske män, Ledamöter af Riksdagens Första Kammare, Vår ynnest och Nådiga benägenhet med Gud Allsmäktig! Att Vår kärälskelige Herr Broder, Hans Kongl. Höghet, Arf-Fursten, Hertigen af Dalarne, Nicolaus August, i dag klockan omkring half tio förmiddagen, efter någon tids sjukdom, med döden afgått, vilje VI härmed gifva Eder tillkänna.

Förvissade att J, jemte samtliga Våre trogne undersåter, med Oss och Vårt Kongl. Hus delen den sorg, som träffat Oss, Konungahuset och de förenade Rikena, förblifve VI Eder alle samtliga och hvar och en i synnerhet med all Kongl. nåd och ynnest städse välbevågne; befallande Eder i öfrigt Gud Allsmäktig Nådeligen. Stockholm den 4 Mars 1873.

OSCAR.

Axel Bergström.

Härefter anmälde sig och yttrade:

Herr vice Talmannen: I anledning af den sorgliga underrättelse, som nu blifvit Kammaren meddelad, tillåter jag mig vördsamt hemställa, att Kammaren behagade åt sin högt ärade talman uppdraga att inför Hans Maj:ts Konungen och den Kongl. Familjen frambara uttrycken af Kammarens underdåniga vördnad och djupa deltagande i den sorg, som träffat den Kongl. Familjen och fäderneslandet; och får jag derjemte föreslå, att den nådiga skrifvelsen måtte bland handlingarne förvaras.

Till denna hemställen lemnade Kammaren, uppå gjord proposition, sitt bifall.

Sedan Herr Grefven och Talmannen tillkännagifvit, att Herr Statsrådet Wern anmält sig nu skola på Kongl. Maj:ts nådiga befallning till Kammaren afemna en Kongl. proposition, framträdde Herr Statsrådet och öfverlemnade till Herr Grefven och Talmannen Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen om antagande af ett nytt myntsystem.

Den Kongl. propositionen blef härefter föredragen och bordlagd.

Herr Bergman: Jag får för Kammaren anmäla att jag varit af sjukdom förhindrad att förr än nu infinna mig vid Riksdagen.

Upplästes ett af Herr *Holmberg* ingifvet memorial af följande lydelse:

Härmed får jag vördsamt anhålla att för enskilda viktiga angelägenheters vårdande undfå ledighet från riksdagsgöromålen under tre veckor, räknade från och med den 10 dennes. Stockholm den 5 Mars 1873.

Denna anhållan bifölls.

Herr Munck af Rosenschöld anmälde sig och yttrade:

Hos Kammaren får jag vördsamt anhålla om ledighet från riksdagsgöromålen under tre veckor från och med den 10 i denna månad.

Jemväl härtill lemnade Kammaren sitt samtycke.

Herr vice Talmannen: Till följd af att åtskilliga ledamöter och suppleanter i Stats-Utskottet äro på grund af permission bortresta från hufvudstaden, är en förstärkning af suppleantantalet behöflig; och får jag derföre hemställa, det Kammaren måtte besluta att ytterligare fyra suppleanter i Stats-Utskottet skola utses

Proposition på bifall till detta förslag gjordes och besvarades med ja; hvarefter Herr Grefven och Talmannen hemställde, att val af desse suppleanter skulle anställas nästa Lördag den 8 dennes, hvilket jemväl bifölls.

Herr von Koch: I sista plenum hade jag, sedan Särskildt Utskott blifvit tillsatt för pröfning af undervisningsfrågan, anmält mig för att göra några anmärkningar i anledning af de afgifna, nådiga förslagen; men innan de öfriga målen hunnit afgöras, blef det så sent på aftonen, att jag då ansåg mig böra afsä från ordet, hvarföre jag nu ber att få afgifva ett yttrande till protokollet. Hvad jag har att anföra berör *egentligen* Kongl. Maj:ts förslag angående inrättande af elementarskolor för *qvinnlig* ungdom. Den nådiga propositionen har sin upprinnelse från Rikets Ständers underdåniga skrifvelse af den 16 Juni 1866, hvilken skrifvelse slutade med följande ord: "Vilkoret för att åt qvinnan skall kunna anförtröas den verksamhet, hvartill tillfälle synes böra henne beredas, är att hon erhåller rätt att begagna de medel staten erbjuder till danande af den skicklighet och pröfvande af de kunskaper som i hvarje särskildt fall erfordras. På grund af hvad nu sålunda blifvit anfördt och med anledning af hos Rikets Ständer äfven vid innevarande riksdag gjorda framställningar i detta ämne, få Rikets Ständer — med anmälan att Rikets Ständer anse anställning i tjenster och befattningar, hvartil qvinnan kan pröfvas lämplig och hvarifrån hon ej genom grundlag eller civillag är utestängd, hädanefter böra henne tillkomma när hon visar sig dertill ega erforderliga kunskaper och skicklighet, samt fördenskull tillfälle böra beredas qvinnan att aflägga de för dylik anställning föreskrifna kunskapspröf — hos Eders Kongl. Maj:t i underdånighet anhålla, att Eders Kongl. Maj:t måtte vidtaga och, der så nödigt finnes, hos Riksdagen föreslå de åtgärder, som för genomförande af en sådan förändring i hittills bestående förhållanden finnas erforderliga". I anledning af denna underdåniga skrifvelse nedsattes en komité, som afgaf sitt betänkande den 18 November 1868. Nu skrifa vi 1873, och man säger väl, att den väntar icke för länge som väntar på något godt, men jag får tillstå, att längtan har blifvit äfven för mitt gamla blod något lång. Jag vill dock icke klaga deröfver, ty jag tror att skäl kunnat finnas för ett uppskof med framläggande af förslag i ämnet. År 1868 hade vi varit hemsökta af två missväxtår och måste öka skatterna. Det kunde då icke vara lämpligt att framkomma med förslag till några nya inrättningar. 1869 års rika skörd var det första efter 1857 och 1863 års kriser, som lät oss hoppas bättre tider. Men så inträffade ministerombytet. Sedermera fingo vi de viktiga frågorna om fattigvården och folkskoleundervisningen att behandla från Ecklesiastik-departementet, och kanske hade det icke heller varit skäl att framlägga detta förslag vid den tid då sinnesstämningen var upprörd i anledning af krigshändelserna i utlandet och man här blott hörde talas -- icke såsom 1788 om ryssen, men om tysken. Jag tackar emedertid den förre Ecklesiastik-ministern, för att han till ledamöter i komitéen valde personer, som afgifvit ett betänkande, hvilket efter min uppfattning, är ett af de bästa som på sednare tider sett dagen. Jag tackar den nuvarande Ecklesiastik-ministern för att han till stor del accepterat de åsigtter, som af denna komité blifvit uttryckta. Alla böra vi glädja oss åt, att vår nye monark, trädande i en vis faders fotspår, börjat sin regering med att egna

uppmärksamhet åt de viktiga frågorna om utvidgad religionsfrihet och förbättrad fängvård samt, det viktigaste af allt, det kommande släktets och deribland äfven qvinnans fullkomligare uppfostran.

Jag kan icke annat än till aldrastörsta delen godkänna de grundsatser som äro uttryckta i komitéens betänkande, och jag har nästan inga anmärkningar att framställa *i sak*. De inskränka sig egentligen till *en* punkt, som äfven i afseende på den manliga ungdomens undervisning varit föremål för mycken uppmärksamhet, nemligen den så mycket öfverklagade öfveranstängningen. Min erfarenhet är den, att derest vilkoren för tillräckligt utrymme och behöflig väderexling äro uppfyllda, så fordras det blott *ett* till för att förekomma denna öfveranstängning, men detta äro ounderbärligt. *Hemlexorna måste afskaffas* och *alla* lexor läsas, under tillsyn af lärare, i väl ventilerade rum uti skolan. Så länge hemlexorna bibehållas, uppegga barnens ambition och föräldrarnes fåfänga till öfveranstängning. Barnen nödgas arbeta tidigt på morgonen eller sent om aftnarne ofta vid dålig belysning i osunda rum. Lästiden kan ej kontrolleras. När de fått vanan att lära sina lexor hemma, blifva de nästan tvungna att i stället använda en del af skoltimmarne till hvila eller lek och att undandraga sig läsningen i skolan. Der sitta de emellertid instängda och förlora icke blott gagnlöst tillfälle att erhålla den *under utvecklings-perioderna* för båda könen ounderbärliga rörelse uti friska luften, utan vänja sig derjente att skolka, då de böva arbeta.

På grund häraf tillåter jag mig att lägga Utskottets ledamöter på hjertat att tillse, om icke i möjligaste måtto man skulle kunna inskränka hemarbetet. Det är dock gifvet, att arbetet härigenom blir hårdare för herrar lärare, och jag har icke haft mycken förhoppning att då komitéer efter 1828 hufvudsakligen tagits från lärare-ståndet, man skulle visa mycken häg att framställa ett förslag i den af mig nu angifna syftning. Det finnes dock en annan omständighet, som i detta afseende synes mig förtjena uppmärksamhet, nemligen att, när lexorna läsas under tillsyn af läraren, lärjungarne kunna lätt erhålla välbehöfliga upplysningar, hvilket deremot icke är fallet då lexorna skola läsas hemma, hvaraf följden ofta kan blifva att arbetet försenas eller måste afbrytas. Jag har erfarenhet från en skola, öfver hvilken jag haft tillsyn i 16 år, och jag kan icke påminna mig något tecken till öfveranstängning, hvitsot eller att någon enda gosse lemnade den skolan med sämre helsa, än då han der vann inträde, utan jag tror, att de mesta kommo friskare och starkare derifrån.

Det är för öfrigt nu endast i afseende å *sättet* att tillvägagå vid *första* ordnandet af elementar-skolor för flickor, som jag har något att anmärka. Jag tror, att det vore väl, om man nu, då man, efter att hafva väntat så länge, kommit sig för att taga i tu med denna sak, icke ginge så sakta tillväga. Vigten af denna fråga är bäst uttryckt i en liten strof, som står i Kongl. Maj:ts proposition, men dock för komitéens räkning. Det heter der att "det måste för ett stort antal föräldrar vara en oskattbar förmån att kunna på detta sätt åt sina döttrar insamla ett kapital, som, om det väl vårdades,

skulle, efter mensklig beräkning, freda dem för nöd, på samma gång som de ej blott omedelbart utan äfven medelbart befrämjade spridandet af en sann bildning till fosterlandets gagn. Ju flere individer af en sådan blefve delaktige, desto mera höjdes nivåen af samhällets bildning i det hela, och ju mera upplysning meddelades det qvinliga könet, desto hastigare och fullständigare skulle densamma komma det uppväxande släktet till godo. Vore qvinnans uppfostran skef eller yttlig, så skulle mannen icke heller blifva hvad han borde och kunde. Nationens framtid låge till och med mera i qvinnans hand. I hemmet, under modrens närmaste vård och inflytande, utvecklade sig hos det uppväxande släktet de anlag och tendenser, som ofta blefve bestämmande för hela lifvet. Det vore således icke blott för qvinnans egen skull, det vore lika mycket för det andra könets, för hela släktets, som den qvinliga bildningen borde utgöra ett af de viktigaste föremålen för statens uppmärksamhet och omsorg samt, om så behöfdes, äfven för dess omedelbara åtgärder.

Om dessa ord innebära en sanning, hvarom jag är öfvertygad, så är jag för min del beredd, och jag tror äfven att hela svenska folket är det — åtminstone att sluta af de öfverläggningar som egde rum vid 1866 års riksdag — till att göra alla de uppoffringar, som äro nödvändiga för att, så fort som möjligt, nå detta mål. Jag tror att man dervid icke bör låta sig förhindras af något annat än afseendet derpå, att när skolorna bildas de icke må råka i dåliga händer i brist på skicklige lärare. Här har en gång förut i afseende på elementarläroverken för gossar varit anledning till klagan och till och med från ministerbanken deröfver att man nödgats anlita lärare, som icke varit fullt vuxna sin plats och man tycktes då hafva vunnit den erfarenheten, som äfven är min, att i alla slag af skolor det är lättare att få en lärare än att blifva af med en som är oduglig. Här i landet har man i allmänhet mycket svårt att skilja sig vid en mindre duglig tjensteman, men derföre måste man också vara så mycket mera försiktig vid tillsättandet.

Jag är Herr Ecklesiastik-ministern tacksam för att han icke gjort de vilkor, som en kommun skulle uppfylla, för att Staten der skulle inrätta en skola, så svåra som komitéen, förmodligen af fruktan för Riksdagens befarade nuggighet eller 1868 års tillgångar i statskassan, hade uppställt. Men Kongl. Maj:t har föreslagit, att blott *fyra* skolor för qvinlig ungdom skulle inrättas, hvilka till en början endast skulle blifva *tre*-klassiga och skulle förläggas i rikets fyra största städer, Stockholm, Göteborg, Malmö och Norrköping. Till hvarje af dessa har ett årligt anslag af 5,000 R:dr blifvit åskadt. Om man skall börja med inrättandet af dylika skolor i de *stora* städerna, der de kanske annars mindre behöfvas, enär der ganska goda privatanstalter för flickor lära finnas, så torde väl skälet vara, icke att man vill krossa de sistnämnda, utan vill höja dem genom en helsam täflan och vill lemna en tillflykt för dem, som åtnjutit undervisning i privatanstalter, hvilka visat sig olämpliga. Men skall ett sådant resultat vinnas, lärer väl sväriligen ett anslag af 5,000 R:dr i hvar och en af dessa fyra städer vara tillräckligt. Man har kanske också ansett dessa städers lätta kommunikationer vara ett skäl till att endast

derstädes förlagga ifrågavarande skolor; men denna omständighet anser jag icke böra tillerkännas någon betydelse. Det torde vara tvifvel underkastadt om det *någonsin* är lämpligt att skicka unga flickor långt bort från hemmet. För dem, som äro emellan 9--11 år är det väl åtminstone sällan önskligt. Jag tror därför icke att det är rätt, att största delen af landet blifver lemnadt utan sådana anstalter. Jag skulle äfven hafva önskat, att man i allmänhet börjat med något bättre än *tre*-klassiga skolor, men jag väcker icke någon motion derom, ty dertill är jag kanske icke berättigad. Jag begagnar dock den rätt som jag anser mig ega, på grund af vår talmans och hans företrädares på Riddarhuset tolkning af grundlagen att, när frågor äro väckta om anslag för visst ändamål, har man rätt att, då man tillstyrker anslaget, förklara att man icke anser det åsyftade resultatet kunna dermed vinnas, utan att så och så mycket mera dertill är behöfligt, för att ändamålet skall ernås. Jag klandrar icke Regeringen för att den nu begärt så litet, emedan det är så vanligt, att de anslag Regeringen begär afslås elier afprutas, till följd hvaraf det icke kan vara angenämt för en minister att synas, som man säger, vilja gripa djupt i folkets fickor. Representationen kan deremot, särdeles när Regeringen går dess önsknings till mötes uti en fråga, för hvilken folket lifligt intresserar sig, visa sig vilja göra alla erforderliga uppoffringar, och bör då icke försumma ett därför gynnsamt ögonblick. Efter mitt förmenande är ett sådant nu inne. Jag tror icke, att vi kunna placera några hundra tusen riksdaler bättre än till att uppfostra våra barn och barnbarn samt bilda sedliga och upplysta makar och mödrar åt våra efterkommande. Det skulle, som jag tror, blifva det bäst räntebärande kapital. Jag är icke någon älskare af emancipationsidéer eller så kallade blåstrumpor. Jag hoppas man skall slippa höra talas om begge, när qvinnor, så väl som män få sådan bildning, att de veta, att de böra täfva i att väl uppfylla pligter, icke i att derförutan erhålla rättigheter. Som antydt blifvit äro mina åsikter i denna fråga hufvudsakligen uttryckta i komitéens betänkande. Ett ytterligare skäl hvarföre vi *nu* böra gripa oss an med denna fråga är, att vi kommit efter andra nationer. Vi voro bland de första som tänkte derpå, men nu hafva vi låtit oss förbigås. Jag har just i dag fått en uppsats, som visar att i England, der likväl icke mycket sker genom Regeringen, finnes en stor myckenhet bildningsanstalter för unga flickor, hvilka anstalter äro af samma art, som de nu här föreslagna, och till och med afsedda för vida högre bildning. Endast från ett enda af Englands universitet, det i Cambridge, skickades ut år 1871 inspektörer till 25 flickskolor, belägna i de under universitetet hörande distrikt.

Hvad jag helst skulle önska, vore att det Kongl. förslaget blefve så amplifieradt, att anslag nu beviljades för tio *jem*-klassiga skolor, hvilka skulle förläggas, utom på de fyra förut angifna ställena, uti t. ex. Hernösand, Gefle, Örebro, Carlstad, Jönköping och Carlskrona, och att ett anslag af 10,000 R:dr till hvardera, eller tillsammans 100,000 R:dr blefve beviljadt. Nu är föreslaget, att vi skola för den manliga ungdomens uppfostran anslå 1,158,000 R:dr och för den kvinnliga ungdomen

ungdomen endast 20,000. Jag föreställer mig att det icke skulle vara för mycket om man, när anslaget för ynglingars *elementar*-bildning utgör 50 å 60 öre för hvarje mansperson i riket, för detta samma slag af bildning höjde anslaget från *ett* till fem öre för hvarje svensk qvinna, och att sålunda ett anslag af 100,000 R:dr nu ställdes till Kongl. Maj:ts disposition, med vilkor, att skolorna åtminstone i de fyra största städerna blefve genast *fem*-klassiga, i stället för *tre*-klassiga. Jag tror för öfrigt, att det anslag, som är äskadt för *första iordningsättandet* af skolorna är så lågt beräknadt, att anslaget, hvilket med rätta blifvit upptaget såsom reservationsanslag, fullt åtgår till att betäcka sådana utgifter, som icke af kommunerna böra bestridas.

Jag vill sluta detta anförande på samma sätt, som då denna fråga första gången väcktes, nemligen den 3 Februari 1866, i det jag vill förklara, "att det folk, som först lemnade qvinnan det vidsträcktaste tillfälle till grundlig bildning och till alla möjliga lofliga näringsutvägar, äfven ställer sig främst bland de folk, som framgå, isynnerhet på sedlighetens, men äfven på den intellektuella och ekonomiska utvecklingens banor".

Jag anhåller att detta mitt yttrande måtte blifva till Särskilda Utskottet remitteradt.

Herr Grefven och Talmannen hemställde, att det af Herr *von Koch* nu afgifna yttrandet skulle öfverlemnas till det Särskilda Utskottet. hvilket bifölls.

Grefve Hamilton, Henning: Då Kongl. Maj:ts proposition angående inrättande af elementarskolor för qvinnlig ungdom nu blifvit föremål för öfverläggning, ber jag att i korthet derom få uttala mig, under anhållan, att mitt anförande måtte öfverlemnas till Särskilda Utskottet.

Frågan är, efter mitt omdöme, en af de viktigaste, som kunna blifva föremål för Riksdagens behandling. Jag betraktar den så, mindre med afseende derå, att qvinnan genom en mera utsträckt elementarbildning kan göra sig skicklig till en eller annan befattning i statens tjänst, än med afseende å behovet för samhället, att qvinnans inflytande inom familjen må blifva så välgörande som möjligt. Dervid spelar bildningens både omfång och riktning en stor rôle; men det är egentligen vid riktningen, jag fäster mig, då det omfång, som i sjelfva verket för hvar och en är nödigt, beror af särskilda och vexlande förhållanden. Frågan är icke hos oss ny. Det är redan femton år sedan Rikets Ständer till Kongl. Maj:t ingingo med anhållan om åtgärders vidtagande för tillgodoseende af den qvinnliga uppfostran. Rikets Ständer uppfattade saken ganska riktigt, då de ansågo, att man i första rummet borde sörja för lärarinnors bildande, enär det vore fruktlöst att anordna flickskolor innan man fått lärarinnor. Sedan vid riksdagen 1859—1860 erforderliga medel blifvit anslagna, inrättades år 1861 seminariet för bildande af lärarinnor i

Stockholm. Härefter väcktes vid 1865 års riksdag den motion, som af den föregående talaren blifvit omnämnd, och hvilken motion var vida mer omfattande, än ifrågavarande Kongl. förslag, då deri hemställes om inrättande af icke mindre än 21 offentliga läroverk för kvinnor, 7 med större lärarestat i de största och 14 med mindre lärarestat i de mindre städerna. Rikets Ständer ansågo sig icke böra närmare ingå i frågan, utan inskränkte sig till en underdånig anhållan, att Kongl. Maj:t ville låta utreda ärendet och derefter framlägga den åstadkomna utredningen jemte de förslag, som deraf kunde för-anledas.

I afseende å det Kongl. förslaget tillåter jag mig till en början en anmärkning, hvilken jag anser vara af vigt. Jag befarar nemligen, att i Kongl. Maj:ts proposition förekommer ett vidsträcktare erkännande af statens skyldighet att besörja och vidkännas kostnaden för den qvinliga undervisningen, än vi kunna åtaga oss. Man kan vara af olika åsigt derom, huruvida staten verkligen har samma åliggande med afseende å den qvinliga som den manliga ungdomens bildning, men för min del anser jag, att statens förpligtelser äro vidsträcktare med afseende å den manliga ungdomen, derföre att staten för sina behof mera tager mannens än kvinnans verksamhet i anspråk, Jag tror ock, att det är oförsigtigt att godkänna en grundsats, hvars tillämpning skulle föra oss vida längre, än man kanske för ögonblicket antager. Här är anspråkslöst begärdt några få tusen riksdaler till elementarskolor för qvinlig ungdom; men om man hägkommer, att antalet qvinlig ungdom här i riket icke är mindre, utan snarare större, än den manliga, och vidare erinrar sig huru kostnaden för den manliga ungdomens undervisning alltjemt tillvuxit, skall man lätt finna, att man icke länge kommer att stanna vid det nu ifrågavarande beloppet. Anslagen till elementarläroverken utgöra för närvarande 1,700,000 R:dr, och jag betviflar, att man, om grundsatsen med afseende å den qvinliga ungdomens undervisning godkändes, komme att stanna mycket under 1 million. Förutnämnde motionär hade föreslagit inrättande af 21 särskilda flickskolor och enligt hans beräkning skulle kostnaden för hvardera i medeltal uppgå till 12,000 och således totalkostnaden utgöra i det närmaste 250,000 R:dr; men ingen kan väl antaga, att antalet skolor, om staten åtog sig hela kostnaden, skulle stanna vid ett tjugotal. Det skulle uppgå till minst 40 å 50 stycken, och man hade då hunnit till halfva millionen. Men härtill kommer nu ytterligare, att kostnaden, sådan den då beräknades, nu är allför ringa, helst snart nog anspråk skulle framkomma om undervisningens utsträckande utöfver den för dessa elementarläroverk nu uppgjorda plan, dervid naturligtvis behöfdes flera och kostsammare lärare. Jag tror således, att försigtigheten bjuder, att icke genom ett godkännande af grundsatsen framkalla anspråk, som man sedermera finner sig icke kunna tillfredsställa. Derföre behöfver man emellertid icke öfvergifva hoppet, att se undervisningsanstalter för qvinlig ungdom uppstå i tillräcklig mängd och af god beskaffenhet. Detta skulle efter mitt förmenande kunna vinnas på det sätt, att staten åtog sig att lenna visst bidrag till sådana skolor, som blefve organiserade efter en af staten godkänd plan, med härvid fästade

vilkor, dels att dessa skolors verksamhet skulle af staten kontrolleras, dels att kommunen skulle förse dessa skolor med nödiga skollokaler och bostad för rektor eller föreståndarinna, dels ock slutligen, att landstingen skulle bestrida den ytterligare kostnad, som erfordrades. Af landstingens och kommunernas beredvillighet att lemna bidragen skulle snart visa sig, huruvida behovet förefunnnes och erkändes. Endast genom en sådan fördelning af kostnaden tror jag, att man kunde komma till ett önskvärdt resultat. I likhet med Herr Departements-chefen anser jag, att den qvinliga ungdomen icke borde betungas med större skolafgifter, än som äro föreskrifna vid de allmänna läroverken för gossar. Dertill finnes, såvidt jag kan se, icke något skäl, och afsigten med de offentliga skolorna är ju att göra dem tillgängliga äfven för de mindre bemedlade. Deri tror jag således, att Herr Departements-chefen gjort en klok afvikelse från komiterades förslag.

Detta är den viktigaste anmärkning, jag har att framställa emot Kongl. Maj:ts proposition, men härförutan tager jag mig friheten göra några erinringar med afseende å detaljerna. De skulle blifva flera, om jag icke fruktade, att en eller annan möjligen kan grunda sig på en oriktig uppfattning af innehållet af Herr Departements-chefens yttrande till statsrådsprotokollet, hvilket icke förefaller mig fullt klart.

I fråga om kompetens till adjunksbefattning vid de qvinliga undervisningsanstalterna heter det i förslaget "att ordinarie lärare eller lärarinna, som fullgjort villkoren för kompetens till lektors- eller adjunksbefattning vid elementarläroverken, må, i likhet med hvad för adjunkter vid sistnämnda läroverk är stadgadt, ega att, efter viss tids för nit och skicklighet vitsordad tjänstgöring, åtnjuta rätt till löneförhöjning". Nu är visserligen sannt, såsom man kan finna af motiven, att det icke skulle vara ovillkorligt stadgadt, att hvarje lärarinna, för att vinna kompetens till adjunksbefattning, skulle hafva aflagt akademisk examen, men just deri, att sådan examens afläggande berättigade till löneförhöjning, ligger en uppmaning för qvinnan att vid universiteten taga den filosofiska graden, och för min del kan jag icke finna, att staten bör gifva en sådan uppmaning. Om en qvinna, med goda anlag och lätthet för studier, förvärfvar sig sådan insigt, att hon kan taga den filosofiska graden, så må det vara henne förunnadt; men att genom uppmuntran från statens sida framkalla ett större antal qvinliga studerande, tror jag icke kan vara nyttigt; och jag vädjar i sådant hänseende till dem, som besökt utländska universitet, der ett större antal kvinnor studera. För studenten må det vara nog om hans mössa är hvit, men qvinnans dräkt måste vara hvit alltigenom; och att bibehålla den sådan, torde icke blifva lätt för den qvinna, som idkar sina studier tillsammans med ett stort antal unga män, af hvilka beklagligen ej alla bibehållit den ungdomliga oskuldens prägel. Jag vill framställa en bild, som förtydligar min mening. Om jag kommer in i en fruktbod i Paris och der ser två persikor bredvid hvarandra, lika stora och lika inbjudande, så kan det befinnas, att den ena kostar 5 francs, men den andra blott 1 francs. Frågar man om orsaken till den stora prisskilnaden, er-

håller man det svar, att båda frukterna äro lika goda, men att den ena har en liten fläck på skalet. Äfven en sådan yttre fläck är farlig för qvinnan, om man också kan hoppas, att kärnan under kamratlifvets inflytande ej skulle taga skada. Hennes värde och värdighet nedsättes äfven af den lilla fläcken. Jag tror icke, att det är någon fara om en eller annan qvinna begagnar den akademiska undervisningen, men blir antalet stort, anser jag det icke vara till lycka hvarken för qvinnan eller för samhället; och det är derföre jag skulle ansett önskligt, om icke någon uppmaning till den akademiska gradens afläggande blifvit gifven i det Kongl. förslaget. Kompetensvilkoren för adjunksbefattning vid elementarläroverken synas mig icke heller fullt lämpliga för qvinnan, enär hon, i enlighet dermed, skulle vid elementarläroverken genomgå ett profår. Huru doktorinnan skulle vid elementarläroverk genomgå profåret, är mig icke rätt klart. Måhända vore det tillräckligt och mera lämpligt, om hon finge genomgå det vid seminariet för lärarinnor.

Det synes mig ej heller rätt lämpligt, att aflöningen för lärarinnor skulle efter viss tids tjenstgöring kunna uppdrifvas ända till 3,000 R:dr. Det är nödvändigt, att de manliga adjunkterna må kunna, efter viss tids tjenstgöring påräkna en högre lön, ty man kan icke begära, att de skola gå ogifta, och vanligen qvarstanna de vid denna befattning, sedan de en gång ernått densamma; men för den qvinliga adjunkten, som bör få afsked så snart hon gifter sig, på det man icke må riskera att behöfva suppleanter vid inträffande förfall, äro 3,000 R:dr vida mera, än som torde motsvara hennes ställning och behof.

Kostnaden för hvardera af de föreslagna treklassiga skolorna är beräknad till 5,000 R:dr. Måhända är detta belopp tillräckligt, men en tvekan härom torde icke vara alldeles oberättigad, helst skolmaterielen, äfven om den göres rätt enkel, måste blifva ganska kostsam. I normalskolan här i Stockholm, der anordningen af stolar och pulpet är sådan, att två flickor sitta tillsammans, kostar hvarje sådan dubbelstol och pulpet 20 R:dr. En treklassig skola beräknas komma att hafva 90 elever, och således skulle kostnaden efter förutnämnda pris ensamt för stolar och pulpeter uppgå i banko till hvad som för all undervisningsmateriel blifvit i det Kongl. förslaget beräknadt. Dervid fäster jag mig dock mindre; viktigare är, att dessa treklassiga skolor efter min förmening blefve föga ändamålsenliga och derföre äro mindre önskvärda. Flickorna skulle komma in vid nio års ålder och hafva slutat sin kurs vid tolf års ålder. Men den undervisning, som till den åldern kan hafva inhemtats, är högst obetydlig och dermed torde föga hafva utträttats, då statens skolor, med sitt ringa antal lärjungar, kunde blifva tillgängliga endast för de mest obemedlade, hvilka ej hade tillfälle att vid enskilda läroanstalter bekosta en fortsatt undervisning. Det torde ock af flera skäl kunna ifrågasättas, om det är lämpligt att börja anordningen med dessa treklassiga skolor. Väl kan det sägas, att man bör börja med början, då man sedan kan vidtaga erforderlig utvidgning och till en högre klass förflytta den, som genomgått de tre klasserna. Men börjar man med att blott inrätta treklassiga elementarskolor och afvaktar så, såsom det heter i det vidfogade statsrådspro-

tokollet. "en större erfarenhet rörande omfattningen och beskaffenheten af det gagn, hvilket genom sådana läroanstalter står att vinna", så torde, då erfarenheten komme att omfatta blott tre år, hvad man egentligen åsyftar icke vara att ernå. Jag skulle heldre se att man, i stället att börja med de lägre klasserna, gjorde början med de högre, så mycket mera som i de städer, der de första skolorna skulle inrättas, det icke kunde möta någon svårighet att få elever, då undervisningen blefve kostnadsfri och följaktligen många, som begagnat undervisning i normalskolor eller enskilda skolor, der ganska dryga afgifter betalas, skulle skynda att söka plats i de nya undervisningsanstalterna. För min del tror jag det riktigaste vara att börja med alla fem klasserna på en gång, men att man, om hinder härför mött, heldre bör taga de högre än de nedersta klasserna, medan de högre kunna uppfylla ett ändamål, hvilket deremot icke är händelsen med de andra.

Hvad i öfrigt angår kostnaden för dessa läroverk, kan man måhända draga någon slutsats af förhållandet vid Normalskolan och Seminariet i Stockholm, derifrån ock någon ledning torde kunna hemtas för bedömande af behofvet af lärarekrafter. Dessa båda läroanstalter hafva tillsammans för närvarande en rektor och två biträdande föreståndarinnor, deraf den ena för seminariet och den andra för normalskolan, sju ordinarie lärare och lärarinnor, fem extra lärare och tretton extra lärarinnor. Jag vill medgifva, att en del af dessa erfordras ensamt för seminariets räkning, många äro gemensamma för båda anstalterna, och jag tror, att om vi erhålla *fullständiga* läroverk för qvinlig ungdom, med lyceum enligt komiterades förslag, kostnaden åtminstone icke kan komma att understiga den för normalskolan. Statsanslaget för normalskolan med seminariet för lärarinnor uppgår till 25,000 R:dr, men här förutan bestridas utgifterna med de genom terminsafgifter i normalskolan inflytande medel, uppgående till mera än 25,000 R:dr, så att anstalterna disponera öfver något mera än 50,000 R:dr. Väl betalas hyra för lokalen, och den derför utgående summa, hvilken torde kunna upptagas till 8,000 R:dr, bör vid den jämförande beräkningen uteslutas, men då återstår i allt fall en kostnadssumma af 40,000 R:dr. Afprutar man nu ytterligare härå 20,000 R:dr för seminariet, kommer man till en slutsumma af mer än 20,000 R:dr, hvartill kostnaden för ett fullständigt läroverk skulle uppgå.

Åtskilliga andra anmärkningar skulle kunna göras, men då, såsom jag redan nämnt, jag icke är viss om min uppfattning af hvad Departements-chefen åsyftat är riktig, vill jag icke dermed upptaga tiden, utan slutar med en anhållan, att Utskottet ville taga i öfvervägande dels huruvida icke lämpligt vore, att de läroanstalter, som inrättas, blefve femklassiga och icke treklassiga, dels ock huruvida det kan vara skäl att, när man gör början med inrättande af dessa flickskolor, staten ikläder sig en så stor betalningsskyldighet, som Kongl. Maj:ts förslag afser, och om icke anledning förekommer att fördela kostnaden emellan staten samt den större och mindre kommunen.

Herr Statsrådet Wennerberg: Sedan jag hört den uppmaning, som den siste talaren ställde till Utskottet, finner jag, att jag kan

fatta mig helt kort i afseende på de anmärkningar som rörande den Kongl. propositionen blifvit af honom framställda.

Jag tror mig vara af principiellt samma åsigt som han och troligen de fleste ledamöter af denna Kammare i afseende på qvinnans uppfostran, och det är endast på grund af för handen varande olyckliga förhållanden jag anser att man måste taga det steg, som nu är föreslaget.

Onekligen är qvinnans egentliga verkningskrets inom hemmet, liksom mannens är *utom* detsamma. Uti mera okultiverade länder, har mannen alltid på ett eller annat sätt, såsom fader, broder eller make, kunnat och velat försörja qvinnan, som å sin sida egt en motsvarig förmåga att uppehålla sig och familjen, när det gjorts nödigt; men i samma mån som bildningen gått framåt, har också missförhållandet mellan antalet af män och qvinnor, som egt denna förmåga, blifvit allt större. Det torde icke vara för någon obekant, att det för det närvarande står ganska illa till med en stor del af den uppväxande qvinnliga ungdomen, särdeles den som tillhör de i städerna bosatta mindre bemedlade klasserna. Fordom kunde en fattig flicka lätt nog försörja sig medelst handarbete; men numera är den tiden förbi, och det är, i de flesta fall, endast med uppoffring af sin helsa, som det lyckas henne att på denna väg förskaffa sig ett nödtorftigt uppehälle. Hvad den enskilda barmhertigheten uträttat är visserligen mycket, men dock alldeles otillräckligt, oaktadt den utsträckt sin verksamhet vida längre än kommunerna kunnat göra. Det är detta, som gjort för mig till en pligt att införa Kongl. Maj:t varmt förorda denna visserligen ganska ringa, men lofvande början till en hjälp för medellösa unga qvinnor, genom hvilken beredes för dem, som *vilja* försörja sig, ett tillfälle att *kunna* göra det.

Jag tror icke, att någon här finnes, som kunnat förskaffa sig en sådan erfarenhet, att han vågar säga, att detta är obehöfligt; jag tror icke heller, att någon bör draga i betänkande att främja qvinnans ställning blott af det skäl, att det skulle vara vådligt att släppa henne fram på den ifrågasatta vägen, och att liksom locka henne in på en bana, som icke vore hennes. Med all respekt för sådana betänkligheter torde dock hvar och en, och icke minst den siste talaren, som visat sig nitälska för qvinnans ställning inom samhället, erkänna, att man *måste* göra något, ja våga något, för att bringa henne upp ur den svåra belägenhet, hvori hon för närvarande befinner sig.

De läroanstalter staten redan inrättat för qvinnlig ungdom hafva visat sig fullt ändamålsenliga. Många unga qvinnor hafva der med ett nit och en ihärdighet som äro förtjenta af all aktning skaffat sig en bildning, hvarigenom de kunnat gagna sig och andra, och sällan har man sett, att de svikit de förhoppningar man på dem ställt. Många och vackra exempel finnas på sådana bland dem, som, ehuru de befunnit sig på en temligen låg bildningsgrad, likväl genom ett oförtröttadt begagnande af sitt lilla pund, kunnat försörja föräldrar och till och med bistå bröder, som varit i behof af hjälp för fortsättande af sina studier. Ihärdigheten hos qvinnan är mäktig nog att besegra de största svårigheter; och de sista årens erfarenhet vi-

sar att hon till och med aflagt högre offentliga examina, för att kunna ännu mera verka till sin egen och sina anhörigas nytta.

Det är föga troligt, att på landet, der förhållandet mellan antalet af gifta och ogifta är jemnare än i städerna, den qvinliga ungdomen, med det värde den måste sätta på ett hem, skall finna någon lockelse att lemna detta hem för att vid en statsskola söka en bildning, som för framtida bergning ej kan finnas nödig. Förmögna föräldrar, så i städerna, som på landet, torde väl ock i allmänhet föredraga att lemna sina döttrar undervisning i hemmet eller i den enskilda skolan. Det är egentligen för de större kommunernas mindre bemedlade ungdom, som dessa skolor hafva stor betydelse och medningen med dem är, att de der skola uppfylla ungefärligen samma ändamål som de treklassiga läroverken för gossar, nemligen att meddela den första och allmänna medborgerliga bildningen, hvarigenom det kan blifva möjligt för mängden af fattiga flickor att erhålla en sådan uppfostran, som kan tillförsäkra dem nödortftig utkomst. Skulle nu så vara, att en och annan ung kvinna skulle vilja söka en ännu högre grad af bildning, må ju icke detta vara henne förment, äfven om det skedde vid universitetet. Den fruktan den ärade talaren hyste, att den helt och hållet hvita dräkt, som borde utgöra hennes prydnad, der komme att fläckas under umgänget med manliga kamrater, hvilka endast bära mössan hvit, vill jag icke dela; ty jag älskar att tro, att denna hvithet sträcker sig längre ned och djupare in än till hufvudbonaden. För öfrigt, om man ömmar för den ringaste fläck på oskuldens hvita klädnad, hur kan man då uthärda att se den orena, nedsölade dräkt, i hvilken fattigdom och bristande uppfostran årligen kläder prostitutionens talrika offer i de stora städerna.

Jag ber att nu få öfvergå till några mindre väsendtliga anmärkningar, som blifvit gjorda mot förslaget. Beträffande anmärkningen om kompetensen till lärarebefattningarne, har jag redan besvarat den, då den hänger tillsammans med frågan om lämpligheten af att qvinnan studerar vid universitetet. Hvad proföret angår, så ansåg den ärade talaren sjelf, liksom äfven jag gör det, att det kan genomgås vid seminariet för bildande af lärarinnor. I afseende på den förmodade otillräckligheten af anslaget till materielen, får jag erinra derom, att, då detta anslag årligen utgår, kan man lätt komplettera det ena behovet efter det andra, och då vid dessa skolor icke större lyx än vid de nuvarande elementarläroverken komme att begagnas, så blefve anslaget ingalunda otillräckligt, helst detsamma med 100 R:dr öfverstiger hvad komiterade föreslagit. Slutligen ifrågasattes äfven, huruvida icke behovet af högre elementarläroverk för flickor vore större än behovet af lägre och att man således snarare bort börja med de högsta klasserna, än med de lägsta. Jag får erkänna, att något dylikt äfven föresväfvat mig, men fått lemna rum för den mindre ovanliga, men troligen mer ändamålsenliga anordning, som blifvit föreslagen. Jag tviflar också på, att ett tillräckligt antal elever skulle hafva anmält sig för att intagas i de öfversta klasserna, och jag är nästan förvissad att, om de också i vissa ämnen skulle egt dertill erforderlig bildning, skulle de deremot i andra afseenden saknat en sådan. Skulle det visa sig att den treklassiga skolan icke

anlitas, så får man sluta med det försöket; jag tviflar likväl icke att det skall lyckas, då vi hafva erfarenhet från andra länder, der dylikt tillfälle till undervisning blifvit qvinnan lemnadt, att hon deraf beagnat sig med stor ifver.

Jag instämmer slutligen med komiterade deruti, att samhällets utveckling är i väsendtlig mån beroende på den ställning qvinnan der intager, och att man derfor bör bereda henne så vidt möjligt är, den mest passande bildning; och jag hoppas, att Utskottet måtte egna åt Kongl. Maj:ts proposition all den uppmärksamhet hvaraf den helt visst är förtjent.

Grefve Mörner, Oscar: Jag är icke beredd att ingå i diskussion öfver det ämne, som nu blifvit bragt å bane, och jag har uppträdt allenast med anledning deraf, att en talare här tillkännagifvit, det han ansåge, att Utskottet borde taga i öfvervägande, huruvida icke kommunen borde förpligtas, att i vidsträcktare mån deltaga i kostnaden för de omhandlade skolorna. Mot en sådan åsigt måste jag nedlägga min protest. Om något företrädesvis bör vara föremål för statens verksamhet, så är det väl det uppväxande slägtets undervisning, och med afseende derå har staten tillfälle att verka med samlad kraft. Må man ålägga kommunerna att taga befattning med borttagande af backar på allmänna landsvägen och att uttappa kärr med mera dylikt, som hör till den kommunala verksamheten, men låt staten uppfylla sina ändamål, att tillse rättssäkerheten, religionsvärden och slägtets uppfostran.

Jag anhåller, att denna min protest måtte få följa med till Utskottet.

Herr Nordström: Att hvad i Kongl. Maj:ts proposition föreslås om inrättande af elementarskolor för qvinnlig ungdom utgör blott en början till ett skolsystem i detta hänseende och är ämnadt att, i hvad angår såväl sådana skolors antal, som planen för undervisningen, i dem efter behof utvidgas, säges uttryckligen i de för Riksdagen nu framlagda handlingar. Den fråga, som dervid först borde komma under öfvervägande, synes således böra blifva den: huruvida statens välförstådda intresse må kunna anses uppställa för staten såsom pligt, att för qvinnor bereda samma kostnadsfria tillfälle till vetenskaplig eller realistisk undervisning, som för män? Tilltror man sig kunna på bindande skäl besvara denna fråga med ja, så vore om saken ej annat att säga, än att ju förr staten skrider till fullgörande af denna sin, ur sådan synpunkt betraktad, alltför länge försummade pligt, desto riktigare handlar han; men med ledning af historien om mensklighetens öden i de tusende samhällen, i hvilka hon fördelar sig, och om de olika verksamhetskretsar, som inom dem äro mannen och qvinnan anvisade, kunde man dock få anledning att betvifla, huruvida man icke, vid tillämpningen af en sådan jemlikhetsgrundsats, i hela dess omfattning komme att träda skapelsens af Gud stiftade ordning för nära. Att kunskaper och själsodling äro behöfliga för qvinnan så väl som för mannen vid utöfvande af det arbete för samhällets välfärd, som utgör hvarderas bestämelse i lif-

vet, kan väl ingen vilja förneka; men just med afseende på denna olika bestämmelse kunde det sättas i fråga, huruvida skolan för hvardera bör ordnas efter samma grunder. Inrättande af Seminarier för bildande af lärarinnor för den qvinliga ungdomen är utan tvifvel af den stora betydelse uti ifrågavarande afseende, att det för samhället blir en pligt att på sin bekostnad ombesörja sådana samt ordna och vaka öfver deras verksamhet; men, så länge qvinnans naturliga verksamhet i lifvet icke kan till sitt väsende förändras, torde icke detsamma kunna sägas om inrättande på statens bekostnad af offentliga bildningsanstalter för qvinlig ungdom, till det antal, som rättsjemlikheten, sedan grundsatsen en gång blifvit godkänd, komme att påkalla, och med den omfattning i afseende å undervisningen att de, såsom det säges i förslaget, skulle kunna bibringa sina elever de kunskaper och den mogenhet i dessa, som i allmänhet betinga rättigheten att "vid universiteten varda såsom studerande inskrifven".

Denna framtidstanke erhåller en särskild betydelse, då man vidare i förslaget läser, att ordinarie lärare *eller lärarinnor* vid ifrågavarande skolor för flickor skulle, derest de fullgjort vilkoren för kompetens till *lektors- eller adjunktsbefattning* vid elementarläroverken, ega efter viss tid rätt till löneförhöjning, och hvaraf således följer, att *de lärarinnor*, som ville bereda sig denna förmån, skulle vid universitetet genomgå de kurser och examina, som utgöra vilkor för sådan kompetens, det vill enligt sednaste föreskrifter säga, hafva undergått de för högsta filosofiska graden stadgade prof, och alltså för sådant ändamål egnat flera år af sitt lif åt dertill erforderliga studier vid universitetet. Enligt ett af Kongl. Maj:t i näder utfärdadt Bref från år 1870 eller 1871 — jag kan för ögonblicket ej erinra mig datum närmare — är tillträde till universiteten öppet för sådana qvinliga studerande, som vilja egna sig åt medicinska studier; och då, under förutsättning af full kompetens i öfrigt, det väl ej skulle i framtiden och sedan vägen en gång blifvit öppnad, kunna förnekas qvinnor att söka och erhålla lärareplatser vid elementarläroverken, äfven för gossar, komme derigenom sannolikt en till antalet icke obetydlig klass af qvinliga studerande att bildas med deraf påkallade nya inrättningar; men huruvida till verklig båtнад för dem sjelfva eller det allmänna, är en fråga, hvarom vi hos oss ännu sakna erfarenhet. En sådan har likväl redan vunnits på åtskilliga orter i Europa, der tillträde till universiteten och dessas särskilda läroinrättningar står qvinliga studerande öppet, och den, som vill rådfråga den och förmämma hvad lärarne vid dessa inrättningar hafva att i ämnet meddela, torde icke komma att finna sig starkt i sin tro, att sådana den nyare tidens företeelser medfört något för samhället just synnerligen gagneligt. Äfven jag, för min ringa del, har haft tillfälle utrikes att, på orter och ställen mer än en gång vara vittne till samtal rörande dessa ämnen mellan universitetslärare och erkänt dugliga skolmän, och deraf icke kunnat sluta till annat, än att dessa mäns erfarenhet icke gjort dem till tillitsfulla vänner af den nya ordningen.

Annat är emellertid undervisningsanstalter för flickor i tekniska yrken. En kurs i dessa skulle vida mer direkt inverka på utbildande hos dem af den flersidiga skicklighet, hvarmedelst de, i fall af behof,

kunde bereda sig tillfälle till uppehälle och ekonomiskt oberoende, ett ändamål, som bland andra anföres såsom motiv för det föreliggande förslaget, och som onekligen måste tillerkännas vara af stor både sedlig och ekonomisk vikt. Med blicken fästad härpå skulle dock betydliga förändringar i den nu föreslagna undervisningsplanen för elementarskolor för qvinlig ungdom tvifvelsutan blifva nödiga; men att nu försöka några utkast i detta hänseende, tillåter hvarken sakens grannliga beskaffenhet, eller den långt framskridna tiden; hvarför jag för tillfället inskränker mig till endast dessa antydningar, hvilka jag anhåller må få åtfölja remissen till Utskottet.

Uppå härefter gjord proposition blefvo dessa yttranden hänvisade till Riksdagens Särskilda Utskott.

Friherre von Schwerin: Då två ledamöter af Banko-Utskottet äro af sjukdom hindrade att deltaga i Utskottets verksamhet och två af suppleanterne blifvit insatta i Särskilda Utskottet, anhåller jag, att Kammarern behagade besluta tillsättande af ytterligare två suppleanter i Banko-Utskottet.

Denna hemställan bifölls; hvarefter Kammarern, uppå gjord proposition, beslöt att nästa Lördag den 8 dennes företaga val af de ifrågavarande suppleanterne.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 1 dennes bordlagda Utlåtande N:o 6, angående regleringen af utgifterna under Riksstatsens Fjerde Hufvudtitel.

Föredrogs men begärdes af flere ledamöter ånyo på bordet Stats-Utskottets den 1 dennes bordlagda Memorial N:o 16, med förslag till voteringspropositioner i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut uti åtskilliga frågor rörande anslagen under Riksstatsens Första och Andra Hufvudtitlar; hvarefter Herr Grefven och Talmannen tillkännagaf, att, i enlighet med hvad vid hållet Talmanssammanträde öfverenskommits, omröstningar jemlikt 65 § Riksdags-ordningen komma att Onsdagen den 2 instundande April anställas öfver alla de voteringspropositioner, som dessförinnan blifvit af båda Kamrarne godkända.

Anmälades och bordlades från nedannämnda Utskott och Andra Kammarern ankomna betänkanden, utlåtanden och protokollsutdrag, nemligen från

Sammansatta Stats- och Bevilnings-Utskottet:

N:o 1, angående ändring af 7:de punkten i Kongl. Kungörelsen den 21 Oktoker 1871 om bevilnings-afgiften för spelkort m. m.;

Bevillnings-Utskottet:

N:o 2, angående allmänna bevillningen;

Lag-Utskottet:

N:o 9, i anledning af väckt förslag om upphäfvande af Kongl. Förklaringen angående klander af annans åtkomst till fast egendom den 14 Maj 1805;

N:o 10, i anledning af väckt motion, åsyftande närmare bestämmelser rörande återvinningsrätt till lösegendom, som blifvit genom olofligt tillgrepp rätte egaren afhänd;

Andra Kammaran:

N:o 98, med delgifvande af Kammarens beslut öfver dess Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 9, angående Herr A. F. Helanders motion om beräkning af allmänna vägars längd efter hela mil och tiondedelar af mil, samt om resekostnadsersättnings bestämmande, efter denna beräkningsgrund.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{4}$ 4 e. m.

In fiden

O. Brakel.